

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SØNDERJYDSK MAANEDSSKRIFT

UDGIVET AF
HISTORISK SAMFUND FOR SØNDERJYLLAND

VED

CL. ESKILDSEN OG H. LAUSTEN-THOMSEN

INDHOLD:

1. *Andreas Lorenzen, Damholm*: Folkeminder fra Angel og Mellemslesvig.
2. *H. Lausten-Thomsen*: Julegaver 1939.

Nr. 6. 16. Aarg.

1. Decbr. 1939.

Sønderjyllands Kreditforening

Haderslev

Banken for Brørup og Omegn

Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4

BRØRUP

H. A. GRUBERTS SØNNER

Aktieselskab

Metalvarefabrik

Frankrigsgade 40

København S.

Køb dansk Arbejde!

Det danske Gødnings-Kompagni A/S

København

Nykøbing F., Odense, Aalborg, Struer, Vejle, Aarhus, Esbjerg, Sønderborg

Ældste og største
Gødningsforretning
i Danmark.

Eneste Fabrikant
af Superfosfat
her i Landet.

Salgskontor for Danmark for

A/S Dansk Svovlsyre- & Superphosphat-Fabrik

Aktieselskabet

Nordiske Kabel- og Traadfabriker

København F.

KABELVÆRK . TRAADVÆRK . VALSEVÆRK

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717

KØBENHAVN

H. Rasmussen & Co.

Aktieselskab.

Frederiksgade 37-39. Telf 59.

Odense.

Jernstøberier

Gummistøvler

De Forenede Teglværker

Akts. ved Aarhus Akts.

Kontor: Parkallé 15,
Telf. 644. Aarhus. Telf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radial-
sten, glass. Tagsten
og Mursten.

Graasten Bank A/S

Kontortid 9—12 & 2—5

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- og Laanekassen i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101.

Kontortid: 10—1 og 2¹/₂—5¹/₂.

Forlang **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts

9 — do. Novbr.-Juli

8 — Mælkerikursus Sept.-April

Uddannelse af Kontrolassistent.

J. C. Overgaard.

A/S

Jyllands Papir-Værk

Aarhus

Spare- & Laanekassen for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservefond ca. 1¹/₂ Million

Graasten Teglværk

Graasten

Dampmøllen Viktoria

Aktieselskab

ODENSE

AKTIESELSKABET

Øxenbjerg

Dampmølle

Svendborg.

Sønderjydsk Teglundstri

Nordre Fasanvej 127

Telf. C. 4520 — Tage 1700 —

Tage 1717 — København N.

Facadesten, flammede Sten,

Tagsten, Drenge

Alle Bygningsartikler

Vi Landmænd holder os stadig til *Codan-Gummistøvler*. De har igennem Aarene vist sig langt at overgaa de andre Fabrikater baade i Styrke og Udseende.

Dansk Galosche- & Gummifabrik

København

Køge

Adams Transport Co.

Transport- & Speditions-Aktieselskab
Grundlagt 1884

Transport Spedition Flytning Opbevaring

København, Danasvej 30
Aarhus, Dynkarken 43

Indmeld Dem i

,Historisk Samfund

for

Sønderjylland'

og tegn Abonnement paa

,Sønderjydsk

Maanedsskrift'

Glæd Deres Børn med

til 5 Stk.
Smørrebrød
25 Øre

der findes kun een ægte — den af
TOM opfundne og mønsterbeskyttede

DEN KONGELIGE PORCELAINSFABRIK
& FAJANCEFABRIKEN ALUMINIA A/S

*Brugsgenstande - Kunst -
Servicer i Porcelain og Fajance*

Amagertorv 6 - København K.

Aktieselskabet

Bing & Grøndahls Porcellænsfabrik

Vesterbrogade 149 — København

Telefon 2669 (Omst. til samtlige Afd.)

DANMARKS JULEPLADE!

*Orglet i Nikolaj Kirke, København,
med Kor og stort Symfoni Orkester
Dirigent: Emil Reesen*

JULENS TONER, Potpourri

POLYPHON

INDREGISTRERET
VAREMÆRKE

HEDOBALD PETERSENS EFTF.

VINE
SPIRITUOSA

ST. KONGENSGADE

CENTRAL
3487 — 10496 — 10498
KØBENHAVN

Crown Sercial
MADEIRA

— med den
røde Streg!

4,50 pr. Fl.

1. December 1939.

Folkeminder fra Angel og Mellemslesvig.

Optegnet af Andreas Lorenzen, Damholm.

Heksehistorier.

FLYVENDE HEKS.

For mange Aar siden mærkedes det en Gang paa Hasbjerg ved Humdrup, at Malkekøerne, der stod paa Stalden, var blevne malkede om Natten. Naar Pigerne om Morgenen vilde malke Køerne, havde de ikke en Draabe Mælk. Saadan gik det Gang paa Gang, og hvor godt de saa end passede paa, kunde de ikke komme efter, hvordan det gik til, at Køerne ikke gav Mælk om Morgenen. Om Aftenen, naar Køerne blev malkede, var der Mælk. Det kunde saa kun være en eller anden led Heks, som gik her ved Nattetid og gjorde Skarnsstreger, naar ordentlige Mennesker sov.

En Nat lagde Bonden, der boede paa Hasbjerg, sig paa Lur i Stalden, og han havde Held med sig; thi han kom ikke til at vente længe, før der kom en Kone ind i Stalden. Hun gik op paa en Baas mellem to Køer og malkede først den ene af dem og saa den anden. Manden, der laa paa Lur, lod hende gøre det, men da Konen saa vilde gaa til et Par andre Køer for ogsaa at malke dem, slog Manden til hende med en Kæp, han havde hos sig. Konen skreg og flyede, men ikke ved at løbe paa sine Fødder, som andre Mennesker gør; hun rørte slet ikke ved Jorden med dem. Hun fløj, og havde det været udenfor, saa var Konen sluppen fra Bonden; men Stalddøren var der, og da hun skulde ud af den, satte hun sine Fødder paa Jorden. Da slog Bonden atter til Konen med sin Kæp, og Konen tabte en af de

Sko, hun havde paa Fødderne. Bonden tog den Sko til sig, og det var klogt gjort, for nu kunde Konen ikke flyve mere. Da hun var uden for Stalddøren, havde hun det ligesom en Fugl, der er vingskudt, hun flagrede op og ned.

Bonden slog nu Gang paa Gang til Konen med sin Kæp, og det saadan, at hun blødte. Der faldt Bloddraaber ned paa Græsset. Konen prøvede forgæves at fange det Blod op, som hun tabte, og hver Gang hun forsøgte det, slog Bonden til hende med sin Kæp. Det var godt, at han gjorde det saadan, da Konen, han slog til med sin Kæp, var en Heks. Kraften til at gøre ondt er tagen fra en Heks, naar den ikke kan fange det Blod op, som den taber.

Heksen flygtede nu videre hjemefter, flagrende ligesom en vingskudt Fugl. Et Par Sko gav en Heks den Kraft, at den kunde flyve, men med kun een Sko paa kunde Heksen kun flagre, og det gik saa ikke raskere fremad, end saa Bonden kunde følge med og se efter, hvor Heksen tog hen. Det var en lang Vej, Heksen skulde, inden hun naaede hjem, helt til Bodsbøl i Klægsbøl Sogn.

Siden den Dag, Bonden fra Hasbjerg gav Heksen fra Bodsbøl den Hjemfart, var der ikke nogen mere, der malkede hans Køer om Natten, og der var heller ingen paa Egnen, der fra da af mærkede til noget som helst fra den Bodsbøl Heks.

Men Heksens Sko opbevaredes endnu til vor Tid paa Hasbjerg. (Sml. Sdj. Maan. I. S. 47).

(Meddelt af 60-aarig Mand fra Humdrup).

T R O L D M A N D E N F R A V A N D E R U P .

Der var før mere Tale om, at der var Folk til, som kunde hekse, end der er i vor Tid, siger den 84-aarige Meddeler, der bor i Vanderup Sogn. Det var især gamle Koner, der fik Skyld for at være Hekse, særlig var det dog dem, der var noget nysgerrige af sig og som skulde stikke deres Næse i alt, som der siges.

Men der var ogsaa Mænd, som kunde være Hekse. Det var i hvert Tilfælde saaledes her paa Egnen, og der var endda en af den Slags, der var rigtig slem. Den Mand kunde Heksebogen udenad paa Fingrene. Havde han været et eller andet Sted indenfor, saa kunde de paa dette Sted være sikre paa, at enten gik det saadan, at et Menneske derefter var sygt, eller der døde et Dyr, eller de kunde ikke kærne Smør. Denne Mand sagde om sig selv: »De hæ int behov å lok

æ Dø'r få mæ, winner æ kommer, få æ kå stå we min Hus å målk æ Kø'er ånner Stej«.

Der kan vi se, at en Heks kan være saa stærk, saa den slet ikke behøver at røre ved det, den vil gøre ond Gerning ved.

D E N O N D E S M E D .

Da jeg var en Dreng, fortæller en 75-aarig Meddeler, boede der en Smed i St. Solt. Han kunde lidt mere end kun være Smed, og der var ikke saa faa af dem, der kendte Smeden, der hellere saa hans Hæl end hans Taa. Alle, der kendte noget til ham, var ude om at holde det gaaende i det gode med ham; men det var jo ikke alle, der kunde, da Smeden var af den Mening, at det var ham, der havde Ret om alt, der fandtes mellem Himmel og Jord.

Smeden var en Heks, blev der sagt; han kunde gøre ondt baade for og ved andre. Var der en eller anden, som han ikke kunde lide, og dem var der mange af, og han saa kom kørende forbi, hvor Smeden boede, saa var Hestene for Vognen halte paa et eller flere Ben, inden de naaede til Vejs Ende. Smeden tog et Hesteskosøm og stak det i Jorden i et Aftryk af Hestens Fodspor, og saa var den Hest, der havde traadt det Spor, straks halt, og den blev ved med at halte, indtil Smeden igen tog Sømmet til sig og gemte det i en af sine Lommer.

Smeden i St. Solt kunde ogsaa forgøre en Hest, saa den, der kørte den, ikke kunde drive Hesten fra det Sted, hvor den var bleven staaende, før Smeden fandt det for godt igen at løse Hesten.

Saadan fortælles der, at en Gang var der en Bonde, han kom kørende forbi, hvor Smeden boede, og da han var kørt et Stykke hen ad Vejen, blev Hesten for Vognen staaende, og Bonden kunde ikke faa den til at flytte det ene Ben om det andet. Næsten en hel Dag maatte Bonden holde med sine Heste, saa fandt Smeden det for godt at løse dem, og saa kunde Bonden køre videre.

D E N O N D E K O K P A A H O L N Æ S .

Paa Holnæs ligger en lille Landejendom. Om den fortælles, at der er lagt en Forbandelse paa den. For mange Aar siden boede der paa Ejendommen en Mand, som hed Kok. Han kunde gøre ondt, og naar der var hændt en eller anden Ulykke paa Eggen, sagde Folk: »Her har Kok nok været«.

Manden døde, og Ejendommen kom paa andre Hænder. Da stod det galt til for de nye Ejere. Dyrene, de holdt, døde det ene efter det andet; den ene Sygdom kunde ikke afvente den anden blandt de Mennesker, der boede paa Ejendommen, flere af dem blev sindssyge. Alle var bange for at bo paa Ejendommen; den skiftede Ejer Gang paa Gang, da alle, efter hvad der hændte her, var i den Tro, at der rugede en Forbandelse paa den.

Og det var Kok Skyld i, blev der sagt.

K E N D E T E G N F O R E N H E K S .

En 75-aarig Meddeler fra Stenbjerg Sogn siger, at et Menneskebarn, der i gamle Dage var bleven født med røde Øjne, naar det blev ældre, var skyet af alle, thi den Tro var da udbredt, at et saadant mærket Menneske var en Heks. Det var Gud, der havde mærket det paa den Maade, for at dets Medmennesker kunde tage sig i Vare for det.

Ligeledes var det Menneske, der med Alderen havde faaet rød-randede Øjne, et af Gud mærket Menneske, og var ogsaa en Heks.

Det siger sig selv, at saadanne Mennesker var ilde faren; ingen var der, der vilde have med dem at gøre, alt, hvad der var til af Ondt og Ondskab, fik et saadant Menneske Skyld for. Der var dengang mange Heksemestre, kloge Mænd og Koner rundt omkring, de styrkede Befolkningen i denne Tro.

En Kat, der løb over Vejen foran en Vejfarende, var en Heks, der havde forvandlet sig til en Kat. Den, en saadan Kat løb over foran, naar den var paa Vej et eller andet Sted hen, kunde lige saa godt vende om, da han kun vilde have Uheld med sig med alt, hvad han foretog sig den Dag. Dog værre endnu var det for det Menneske, der havde mødt en saadan Kat, hvis den havde været sledsk og havde strøget sig paa ham, for saa var det sikkert, at den Kat havde forhekset ham.

VÆ R N M O D H E K S E .

En 70-aarig Kone, der var født i Brarup Sogn, fortæller, at de allerfleste Mennesker i Sognet før var bange for de gamle Koner, der gik rundt for at holde Snak, eller der kom for at laane enten det ene eller det andet. Hændte det saa, efter at en gammel Kone

havde været et Steds paa sin Gang, at der var bleven et Menneske eller et Dyr sygt, eller at nogen var død, eller at der var sket en eller anden Ulykke, ja saa fik den gamle Kone Skyld for det. Hun var en Heks.

Enhver kunde sikre sig imod, at en Heks kunde faa Adgang til Huset ved at sætte Staal, og de allerfleste gjorde det paa den Maade, at de slog Stoppenaale overkors af hinanden i alle Dørtærskler, der var i Huset, da ingen, der kunde hekse, kunde gaa over en saadan Dørtærskel. En Heks, der kom til et saadant Sted, maatte vende om igen og gaa sin Vej, eller den blev staaende paa et Sted og trippede op og ned.

ARVESØLV.

En Mand, der bor i Grelsbøl i Humdrup Sogn, fortæller, at det er en kendt Sag, at en Heks, der vilde et Sted hen for at gøre ondt, kunde forvandle sig til en Hare. Det gjorde den, fordi den saa hayde lettere ved at komme til at forhekse det, den vilde, men ogsaa for, at den saa kunde komme raskere afsted og videre ud til andre Egne. Der var ogsaa det Gode ved det for en saadan Heks, at den ikke kunde kendes af alle og enhver, og Faren for den, at en Jæger skød den, var heller ikke stor, da en Jæger ikke kunde skyde en saadan Hare, som i Virkeligheden var et Menneske, en Heks, med et sædvanligt Skud, der var ladet med Hagl eller Kugle.

En Heks, der havde forvandlet sig til en Hare, kunde kun skydes med en Sølvknap, der var arvet af den, der skød med den, og det var langt fra enhver Jæger, der ejede en saadan. Det vidste enhver Heks, saa Faren var ikke stor. Var en Heks, naar den løb omkring som Hare, en Gang bleven ramt af et Skud, som var ladet med en Sølvknap, saa var den Kraft, der skulde til for at gøre ondt, taget fra den, og saa havde Heksen ogsaa Mén af det, saa længe den levede, paa den Legemsdel, hvor den var bleven ramt. En Heks, der en Gang var bleven ramt paa denne Maade, kunde heller ikke mere forvandle sig til en Hare.

EN HEKSEBOG BRÆNDES.

Meddelerens Broder fik for en 40 Aar siden en Heksebog overladt af en anden med Bøn om at tilintetgøre Bogen. Han sagde, at

han havde taget den fra en anden Person, der gik for at være en Heks, og da Meddelerens Broder var en af de »hellige« paa Egnen. saa mente den, der bragte Bogen, at han nok kunde tilintetgøre den. Han vilde først ikke, men lod sig overtale.

Han tændte Ild op i Kakkellovnen, og da det saa brændte godt, lagde han Heksebogen paa Ilden. Nu lod han den skøtte sig selv i et Par Timer, men da han saa efter, laa Bogen der endnu, kun en Del af Omslaget havde taget Skade af Ilden. Næste Morgen blev der igen lagt Ild under Bogen; der blev fyret hele Dagen, og da det var bleven Aften igen, laa Bogen der endnu; den var ikke brændt op. Men saa fyldte Manden Stenkul oven paa Heksebogen; det kunde den ikke staa for; thi da han den næste Morgen saa til Kakkellovnen, var der ikke mere tilbage af Bogen. Saadan gik det til, da der blev brændt en Heksebog i Hostrupskov, Havetoft Sogn.

Gengangere og Spøgelser.

EGETRÆET PAA ESKRIS KIRKEGAARD.

Det er mange, mange Aar siden, da gik der en Genganger paa Kirkegaarden ved Eskris Kirke. Min Bedstefader, der har fortalt om det, siger den 75-aarige Meddelerinde, vidste kun om det, hvad hans Bedstefader havde fortalt, saa det maa være længe siden, at der var en Præst i Eskris, der henmanede denne Genganger. Denne Præst var ikke bange for at tage det op med en Genganger, men med ham, der gik ved Eskris Kirke, var det nær gaaet galt for den Eskris Præst, da Gengangeren næsten var hans Overmand.

Det lykkedes først Præsten at faa Overtaget over Gengangeren, da han havde plantet et Egetræ over det Sted, hvor han havde nedmanet ham. Efter den Tid var der Ro ved og omkring Eskris Kirke.

Det Egetræ, den Eskris Præst plantede over Gengangeren, gror endnu den Dag i Dag paa Eskris Kirkegaard. (1938).

GENGANGEREN VED DOLLERØD GAARD.

Hvor Landevejen fra Kappel til Sønderbrarup snor sig forbi og omkring ved Dollerød Gaard, er der mellem Gaarden og Landevejen

en Borggrav. Her ved Borggraven gik der i gamle Dage en Genganger. Det var en Kvinde, der var klædt i hvidt Tøj.

Der er mange, der har mødt Gengangeren, naar de kom gaaende paa Vejen paa den Side, hvor Borggraven er. Den hvide Kvindeskikkelse forfulgte den Vejfarende saa langt til, som hvor Vejen svinger ud fra Borggraven.

Der fortælles, at denne Genganger ved Dollerød Gaard vogter paa en nedgravet Skat, og derfor var det, at Gengangeren forfulgte dem, der gik paa den Side af Vejen, der ligger ud til Graven, da hun mente, at alle de, der nærmede sig Borggraven, vilde hæve Skatten.

G E N G A N G E R E N V E D R U D E B U S K .

Mellem Stolk og Isted er der en Mose og over for den en Bakke, som kaldes Rudebusk, her spøjte det før. Landevejen, der gaar forbi, skiller Bakken og Mosen fra hinanden. Her er der mange, der har faaet sig en slem Forskrækkelse, naar de kom forbi i Midnatstimen. Da mødte de her en Kvindeskikkelse, der var klædt i hvidt Tøj. Det var en Genganger, der gik her.

Gengangeren, fortaltes der af Folk, der vidste Besked med det, gik her for at vaage over den Skat, der en Gang for mange Aar siden var bleven gravet ned i Mosen neden for Rudebusk.

Efter at den nye Landevej er bleven anlagt forbi ved Rudebusk, er der ingen, der mere møder en Genganger paa dette Sted.

D E N S O R T E P U D D E L H U N D .

I »æ Krat«, en lille Knold Træer nord for Isted Sø, spøjte det før, siger den 83-aarige Meddeler.

Alle, der gik med Fodstien gennem »æ Krat« ved Midnatstimen, fik en stor, sort Puddelhund med gloende Øjne at se. Var man naaet til midt ind i »æ Krat«, saa stod den store Puddelhund der ved Siden af den, der gik med Fodstien fra vest til øst, og saa fulgte den ved Siden af den Vejfarende, til denne var naaet et Stykke bort fra »æ Krat«, og altid var det paa et og samme Sted, hvor Hunden saa forsvandt igen.

Der fortælles, at der en Gang er bleven nedgravet en stor Skat ved denne Fodsti i »æ Krat«, og at den sorte Puddelhund vogter Skatten. Den skal gaa her, indtil der en Gang kommer en Mand, der finder Skatten og hæver den.

Nissehistorier.

NIS PUG SOM HJÆLPER.

En Mand, der er født 1863 i St. Solt Sogn, fortæller, at han for mange Aar siden en Gang var med en Mand, der hed Nikolaus Boysen og boede i Svinholm, i Sønderbrarup for at købe en Kakkelovn til ham. Denne Kakkelovn skulde være en af den Slags, hvorpaa der var Figurer, der forestillede Nis Pug, og en saadan fik han ogsaa købt.

Boysen sagde, at han holdt meget af Nis Pug. Nis havde altid været ham en god Hjælper, beskyttet ham for Uheld og Farer, naar og hvor som helst det havde været, og derfor vilde han saa ogsaa have en Kakkelovn med Nissen paa.

Var Boysen ikke bleven færdig med et Arbejde, som han havde foresat sig, skulde være færdig, forinden det var Helligaften, saa lod han kun de Redskaber ligge paa Arbejdspladsen, han havde arbejdet med; saa var Arbejdet udført næste Dags Morgen. Det var Nis, der saa havde gjort det.

Han, Boysen, havde ogsaa en Gang haft nogle Køer, der var saa usle, at de ikke en Gang ved Folks Hjælp kunde faa dem rejst op paa Benene. Om Natten havde saa Nis været i Stalden, og han havde rejst Køerne, saa de stod paa Benene den næste Dags Morgen. I mange andre Tilfælde havde Nis Pug ogsaa hjulpet Boysen, og derfor gjorde han alt, hvad han bare kunde, for at Nis kunde føle sig veltilpas hos ham i Svinholm.

NISSEN FRA OLDERUP.

En Mand, der er født 1852 i Olderup Sogn, fortæller: »Min Moder talte den Gang, da jeg var Barn, meget om en lille Mand, som de kaldte »Nis Puk« = Nis Pug. Han kunde baade være god og ond af sig; han indrettede sig, efter som de Mennesker var mod ham, hvor han holdt til. Nis boede altid paa det Loft, der var over Kostalden, fordi det var mere varmt her, end det var paa andre Steder i Udhusene.

Tænkte de Folk, hvor Nis boede, kun paa ham med lidt Mælk og Grød, saa skulde Nis nok passe paa, at der ingen kom og gjorde ondt. Men var Nis kommet et Sted hen at bo, hvor de ikke tænkte paa ham, saa kunde han ogsaa være ond.

Moder sagde altid, saa længe Nis kun bliver boende, hvor han

holder til, saa har det ingen Nød; men flytter han, saa ser det ikke godt ud for de Folk, hvor han er flyttet fra«.

EN NISSEHISTORIE FRA SØNDERLØGUM.

Det er mange Aar siden, da boede der i æ Pold ved Sønderløgum mange Nisser, og i Nærheden af æ Pold boede der en Skrædder; han var gode Venner med Nisserne, og de hjalp ham, hvor de kunde det. Det kom af, at Skrædderen altid tænkte paa Nisserne med lidt Grød og Mælk, det var jo noget, som de kunde lide.

Skrædderen havde meget at bestille, da han var dygtig til at sy Klæder, og alle Folk fra Egnen lod sy hos ham. Det, han skulde sy, var altid færdig til den Tid, som han havde lovet det. Skrædderen var ordholdende, det forstod Folk paa Egnen; men de kunde ikke forstaa, at de aldrig saa, at han tog sig noget for. Alle vidste ogsaa, at han ingen Svende holdt, saa der maatte stikke noget bagved. Folk paa Egnen var nysgerrige, og mere og mere blev de det, eftersom Skrædderen fik mere og mere at sy for Folk, endskønt han ingenting tog sig for ud over, at han holdt Snak med alle de Folk, der kom til ham.

Der var altid Lys paa Skrædderens Værksted til langt ud paa Natten; det kunde Folk se; men kom de ind hos Skrædderen, saa sad han inde hos Konen, saa man ikke kunde forstaa, hvorfor Skrædderen brændte Lys paa sit Værksted, og de der lurede udenfor ved Vinduerne, kunde dog høre, at der var nogen paa Værkstedet, men heller ikke mere.

En Aftenstund kommer der en Mand, der vil ind hos Skrædderen. Da han gaar omkring ved Hushjørnet, ser han, at der smutter en lille Mand, der havde en rød Hue paa, ind ad Skrædderens Dør. Manden løb bagefter, alt det han kunde bene af, men den lille Mand var og blev forsvunden. Døren til Værkstedet var lukket, men nede under Døren skinnede der Lys ud af en Sprække, der var under Døren, saa der maatte være nogen derinde. Manden bankede paa Døren, men der kom ingen, og led og ked af at staa og banke paa Døren, gik han indenfor, hvor han ventede at træffe Konen, men Skrædderen var ogsaa her, han sad og holdt Snak. Manden sagde ingenting om det, han havde set, men han tænkte sin Del.

Næste Morgen taltes der i Sønder Løgum om, at en Mand havde set en Nisse smutte ind hos Skrædderen, og da han aldrig tog sig andet for end at holde Snak, saa maatte det jo være Nisserne ovre fra Poldene, der syede Tøj for Skrædderen, og saa kunde de ogsaa nok forstaa, hvordan det gik til.

Skrædderens Kone havde ogsaa hørt noget om det med Nisserne, og hun blev efter det mere og mere nysgerrig. Hun prøvede baade paa den ene og den anden Maade at trænge ind i Mandens Hemmeligheder og ind paa hans Værksted, men ligemeget hjalp det.

Men saa en Dag var Skrædderens Kone kommen i Tanker om, at en Nisse ikke kunde lide Ærter, og var det Nisserne, der arbejdede for hendes Mand, saa skulde hun nu nok paa den Maade komme efter det. En Aften i Skumringen listede Konen sig ind paa Mandens Værksted, lagde et tykt Lag Ærter paa Bordet, hvor Skrædderen plejede at sidde, naar han syede, men hun lagde ogsaa et Lag Ærter over det hele Gulv i Værkstedet, og saa gik hun igen.

Den Aften var der ikke Lys paa Skrædderens Værksted, og da de Folk, som han havde lovet færdig syede Klæder til næste Dag, kom for at hente dem, maatte de gaa igen uden færdige Klæder, og saadan vedblev det at gaa fra nu af, da Nisserne nu ikke kom mere for at sy hos Skrædderen.

Skrædderen satte som før Grød og Mælk over hos Nisserne i Pol-dene, men de rørte det nu ikke, da Nis jo aldrig har kunnet lide, at der blev dreven Løjer med ham.

Brandtræerne, hvori Gaarden Røst's Brand er hensat.

(Efter et andet Sagn er der brændt 6 Hekse her).

Folketro.

S M E L T E T B L Y .

En 75-aarig Meddeler fra St. Solt Sogn siger, at han godt nok kan huske, at der før blev smeltet Bly. Den, der smeltede Bly for at tage Varsler af det, der skete i det tilstundende Aar, skulde gøre det Nytaarsaften; det var det sikreste, dog kunde det ogsaa gøres til andre Tider.

En Bonde, der smeltede Bly Nytaarsaften, kunde faa at vide, om der blev født ham flest Hun- eller Handyr i det kommende Aar. Formede det smeltede Bly, naar det blev hældt i Vand, sig saadan, at det lignede Dyr, saa blev det til flest Hundyr for ham, og det saa enhver Bonde jo ogsaa helst.

Var der et Menneske sygt, og dennes nærmeste saa gerne vilde vide, om den Syge kom sig eller døde, saa kunde de faa det at se, naar de smeltede noget Bly og lod det flydende Bly løbe ned i det Sand, der var strøet paa Stengulvet i den Stue, hvor den Syge laa. Tog det smeltede Bly saa den Form, saa det lignede et Menneske, saa overstod den Syge det, hvorimod det var sikkert, at den Syge døde, hvis det størknede Bly ikke antog den førnævnte Form.

H Y L D E B U S K E N .

For en Hyldebusk skal man tage sin Hat af, siger en 85-aarig Meddeler fra Sterup Sogn, da den kan hjælpe for mange Slags Sygdomme. Baade Blomst, Bær, Bark, Blade og dens Rod kan bruges enten for den ene eller anden Sygdom. Jeg vil fortælle noget om det, der kan bruges af en Hyldegren, siger Meddeleren.

Der skæres et lille Stykke Gren af en Hyld. Det yderste Lag Bark flækkes af den ind til den grønne Hinde, der ligger nærmest Træet. Denne Hinde skræbes derefter af; men hvis Hinden skal bruges som Lægemiddel mod Forstoppelse, skal den skræbes af op efter, altsaa ind imod sig, hvis det skal hjælpe.

Som Modgift kan en Hyldegrens grønne Hinde ogsaa bruges, men saa skal Hinden skræbes af ned efter, altsaa fra sig, da det ellers ikke hjælper den, der har faaet Gift i sig, saa at den kommer til at kaste op.

Den grønne Hinde skal i begge Tilfælde koges i Vand, og det er dette Vand, hvori Hinden er kogt, som skal drikkes, enten det nu er for at løse en Forstoppelse eller det er som Modgift.

H Y L D E B U S K E N .

Gaar man forbi ved en Hyldebusk, saa skal man tage sin Hat af for den, siger den 78-aarige Meddeler, der bor i N. Farnsted Sogn.

Han fortæller derpaa, hvad en Hyldebusk kan hjælpe for: Der er efter det, hvad han fortæller, næsten ikke den Sygdom til mellem Himmel og Jord, som enten dens Blade, dens Bark, Blomster eller Bær ikke kan hjælpe for, saa der siges ikke for meget, naar man siger, at Hyldebusken før i gamle Dage var Befolkningens Læge og Apotek.

Den, der er plaget med Gigt, skal kun gaa til en Hyldebusk og af dens Blade tage en Haandfuld og saa, medens han siger: »Herre Gud, tag du mine Smerter paa dig«, gnide med Hyldebladene paa de Steder, hvor Gigten sidder. Derpaa skal Bladene kastes væk, og er de raadnede, saa er den, der brugte dette Raad, ogsaa rask igen. Dette Raad kan jo kun bruges, naar Hyldebusken staar med Blade.

Til enhver Tid af Aaret kan derimod følgende Raad bruges: Den, der plages af Gigt, skal gaa til en Hyld; grave et Hul ved dens Rod og derefter skære et Stykke Bark af en af Hyldens Grene. Derefter stiller han sig med sin Ryg vendt til det Hul, han har gravet, stryger med dette Stykke Bark paa de Steder, hvor Gigten sidder og siger saa:

»Flederbom ik bej di,
nehm du nu min Jegt an di«.
(Hyldetræ, jeg beder dig,
tag du nu min Gigt paa dig).

Derpaa vender han sig omkring og lægger det Stykke Bark, der er bleven brugt, i Hullet; dette fyldes med Jord, saa Barken er dækket. Naar den er raadnet, saa er Gigten ogsaa borte.

For Tandpine kan der ogsaa tyes til Hyldebuskens Hjælp. Der skal først graves et Hul i Jorden ved Hyldebusken, derpaa skal der skæres et Stykke Bark af en af dens Grene; men det skal gøres, naar der er tiltagende Maane.

Den, der har Tandpine, stiller sig foran Hullet, han putter Barkstykket i sin Mund, og medens han tygger paa det, ser han paa Maanen og siger:

»Wat ik før mi hev, gewinnt«. (Hvad jeg har foran mig, tager til). Er Barken saa tygget tilstrækkeligt, spytted den tyggede Bark ud i Haanden, og idet den kastes ned i Hullet skal der siges:
»und wat ik int Lock smid, verschwindt«. (Og hvad jeg kaster i Hullet, forsvinder).

Derefter fyldes Hullet med Jord, og er det gjort, saa er Tandpinen borte.

Den, der havde Vorter, enten det nu var paa Hænder eller et andet Sted paa sin Krop, kunde ogsaa hjælpes af en Hyldebusk.

Der skal da plukkes et Par Blade af Hylden. Med dem skal der stryges over Kors paa Vorterne. Derefter skal de Blade, der er brugt dertil, henlægges paa et saadant Sted, hvor de kan tørre bort ved sig selv, uden at de fjernes fra det Sted, hvor de er lagt hen. Efterhaanden som Hyldebladene er tørrede bort, forsvinder saa ogsaa Vorterne.

ENGELSK SYGE.

En Meddeler, der er født 1851 i Isted, fortæller, at det Barn, der lider af engelsk Syge, kun kunde helbredes ved Hjælp fra en Græstørv. Der skal graves en Græstørv en Aften, efter at Solen er gaaet ned, og bedst er det, naar der er falden Dug paa Græsset. Denne Græstørv skal derefter tages indenfor, der hvor Barnet er. Barnet skal saa nøgent føres tre Gange frem og tilbage over Græstørven, saa Barnets Ryg rører ved den af Dug vædede Græstørv.

Derefter skal Græstørven saa igen sættes nøjagtigt, som den er tagen, hen paa den Plads, hvorfra den er tagen. Vokser den saa sammen med det Grønsvær, der er omkring den, saa bliver Barnet rask igen. Der maa fra da af, naar Græstørvene graves, indtil den igen er sat paa Plads, ikke tales et Ord af dem, der tager dette Raad til Hjælp.

ENGELSK SYGE.

En Meddeler, boende i Slesvig, fortalte, da han var 90 Aar, flg.:

En af mine Drengene var saa kummerlig, at han, da han var henvend 3 Aar gammel, endnu krøb rundt paa alle fire. Vi prøvede baade det ene og det andet, men intet hjalp. En Kone gav os det Raad at ty til en Græstørv, vi prøvede det.

Drengen kom paa en Torsdag Nat mellem Klokken 12 og 1 tre Gange under og 3 Gange over den Græstørv, jeg havde gravet til dette Brug. Græstørven blev saa sat paa Plads igen.

Det hjalp, det kunde ses, og lidt efter lidt kom Drengen paa Benene, og der hengik ikke lang Tid, saa kunde han staa paa sine Ben; men fra da af gik det saa igen tilbage for ham, og inden længe krøb Drengen igen rundt paa alle fire.

Da vi saa fik set til den Græstørv, vi havde brugt til Drengen, var den visnet, den var ikke groet sammen med Grønsværet, hvoraf

den var bleven tagen. Det var nødvendigt, at Græstørven skulde gro, hvis det skulde hjælpe. Vi prøvede igen, men det gik anden Gang, ligesom det var gaaet den første Gang.

Vi talte med andre om det, og da var der en Nabo til mig, der sagde, at vi skulde tage en Græstørv fra Kirkegaarden. Jeg hentede en saadan paa Mikkels-Kirkegaarden. Den brugte vi saa, og da vi havde haft Drengen 3 Gange under og 3 Gange over den, blev den igen sat paa den Plads, hvorfra jeg havde hentet den.

Herefter blev det igen fra Dag til Dag bedre med Drengen, og inden længe kunde Drengen gaa, men Græstørven, der var blevet brugt, groede ogsaa. Da den var groet helt sammen med Grønsværet, var vor Dreng helt rask, og han kunde gaa som alle andre Børn gør det, og det var siden hen ikke at se, at han havde været angreben saa haardt af engelsk Syge.

»J E G T« — G I G T.

Der boede en Mand paa Isted Mark; han kunde hjælpe dem, der led af Gigt. Han kom, naar man havde sendt Bud efter ham, en Torsdag Aften, efter at Solen var gaaet ned. Han klippede den Syges Negle af baade paa Hænder og Fødder. Neglestumpene lagde han i et Stykke hvidt Papir og gik med det til et Egetræ i Skoven. Han løsnede et Stykke af Træets Bark, bøjede det tilbage og lagde saa først Neglestumpene og derpaa det hvide Stykke Papir ned bag ved den løsnede Bark og trykkede det derefter fast til Egetræets Stamme. Groede den løsnede Bark til om Neglestumpene og Papir, saa var den Syge rask igen. Det skal gøres, saa kun den, der har Gigt og den som vil hjælpe ham, ved om det, heller ikke maa det fortælles om det til andre, før den Syge er rask igen.

B Y L D E R.

Den, der er plaget med Bylder, siger en 80-aarig Meddeler, kan blive fri for dem, naar der tages en Klud og med den viskes over en Byld, saa der sætter sig lidt Materie paa Kluden. Kluden skal derpaa kastes i rindende Vand, og fører det Kluden bort med sig, bliver den, der har brugt dette Raad, fri for Bylderne.

G O D E R A A D.

En 80-aarig Meddeler fortæller, at man kan lette et lille Barn at faa Tænder ved, at der bindes en Haretand, der er lagt i en lille Lin-
nedpose, om Barnets Hals i en Snor, saa den kommer til at ligge paa
dets Bryst.

En Elefantlus skal bæres af den, der har Mavepine, saa gaar det
over. Elefantlusen skal være indsyet i en lille Pose og bæres i en Snor
om Halsen, saa den kommer til at ligge paa den Syges Bryst, ellers
hjælper det ikke.

En 88-aarig Meddeler fra Kværn Sogn fortæller, at det før var Skik
der, at den Nabokone, der boede nærmest til, hvor der blev født et
Barn, blev bedt om at staa Fostermoderen bi ved Barnets Fødsel.
Nabokonen tog sig derpaa af Efterbyrden. Hun tog den enten i en
Potte eller i en Spand og gik udenfor og begravede den, men hun for-
talte ikke til nogen, hvor hun havde gjort det, da det var en almindelig
udbredt Tro, at de, der kunde hekse, var ude om at tilegne sig Efter-
byrden. En Heks kunde ikke alene gøre ondt for den Kvinde, der
havde født, men ogsaa ved det nyfødte Barn. Saalænge en Heks havde
Efterbyrden i Eje, var Barselkone og ogsaa Barnet sygt.

D E N D Ø D E S H A A N D.

Engang var der en Skolepige i Nybøl, siger en 81-aarig Meddeler,
hun havde en stor Svulst paa sit Bryst, og hele tre Gange havde baade
den ene og den anden Læge skaaret Svulsten bort, men hver Gang,
naar der var hengaaet nogen Tid, saa var Svulsten der igen. Det saa
efter dette ud til, at Pigen ikke kunde blive hjulpen for den Svulst.

Pigens Forældre brugte derefter Hjemmeraad, men der var intet,
der hjalp. Svulsten blev større og større, saa Pigen næsten ikke kunde
udholde Smerterne.

En Kone, der hed Maria R., tog saa en Gang, da der var Lig i
et Hus i Nærheden af Pigens Hjem, hende med sig derhen og gik med
hende ind til Liget. Kone tog den Dødes Haand og strøg med den paa
Kors over Svulsten paa Pigens Bryst. Nogen Tid efter kunde de se,
at Svulsten blev mindre. Tilsidst var den helt forsvunden, og Pigen
var rask.

Det er saadan, siger Meddeleren, at det, der overføres fra et Men-
neske paa et Lig, det tager Liget med sig i Graven, saa det forsvinder
lidt efter lidt, alt efter som Liget gaar i Forraadnelse i sin Grav.

G O D E R A A D.

Baade Spæd- og større Kalve lider ofte, naar de er forkølede, af »Sporre«, og de allerfleste Kalve dør deraf, siger den 75-aarige Meddelerinde.

Der er ikke død et eneste Kalv af »Sporre« for os, saa længe vi bor her, og det er nu da over 40 Aar siden vi købte Ejendommen. Er der en Kalv, der lider af »Sporre«, saa tager jeg noget Brevpapir, — det gør ikke noget, om der er skreven paa det, — skærer det i bitte smaa Stykker med en Saks, kommer derpaa Papiret i den Mælk, som Kalven skal have at drikke, og saa er Kalven, inden en hel Dag er gaaet til Ende, rask igen.

Den Ko eller Kvie, der ikke vil staa rolig, naar den malkes, efter at den har kælvvet, men sparker, kan man faa til at staa rolig, naar der gøres følgende, siger den 75-aarige Meddelerinde:

Den, der skal malke, tager den Nøgle, der bruges til at aflaae Husdøren med; den lægges i Mælkespanden, inden man sætter sig ved Koen for at malke, og man lader Nøglen ligge i Spanden. Det kan hjælpe allerede første Gang, men sikkert dog anden. Den Ko, der malkes, naar der ligger en Husdørnøgle i Spanden, sparker aldrig.

L U S F R A E T L I G.

Det kunde før hælde, at de Koner, der klædte et Lig, kunde blive smittede med Lus, hvis den Døde havde Lus.

Var de smittede paa den Maade, kunde de ikke komme af med Lusen og heller ikke Yngelen af dem ved at rense sig paa sædvanlig Maade. Lus fra et Lig vilde vedblive at yngle, indtil et andet Lig kunde tage Lusen med sig i Graven.

Den, der var smittet med Lus fra et Lig, skulde tage en Lus, der var ynglet af Afkom fra den eller de Lus, de var bleven smittede med, og lægge den ned i Ligkisten til et Lig. Blev saa Lusen begravet sammen med Liget, saa var den, der havde faaet Lus fra et Lig, ren igen.

S T E N E N E V A N D R E R.

En Meddeler, der er 80 Aar, fortæller, at alle Sten, der ligger i Jorden, altid er paa Vandring. De flytter sig stadig, om det er ved Nat

eller Dag. Der kommer ikke Ro over en Sten, før den er kommen op til Jordens Overflade; saa kan den kun flytte sig ved Menneskers Hjælp.

Jeg spørger Meddeleeren, hvorfra han ved det. Han siger, at det er bevist utidelig mange Gange, thi hvordan skulde det vel ellers gaa til, at en Mand, der pløjer, pludselig pløjer mod en Sten med Ploven, hvor der er bleven pløjet Gang paa Gang i Tidens Løb. En saadan Sten, den har jo dog vandret, den er kommet nærmere op til Jordens Overflade, for ellers kunde der jo nu dog ikke paa en Gang pløjjes imod en Sten.

Denne Folketro træffes endnu ret hyppigt overalt i Angel.

Brandtjørn og Kæmpehøj ved Højentoft, Nybøl Sogn.

Gammel Sæd og Skik.

S K A M P Æ L E N.

En 73-aarig Meddeler fortæller følgende efter sin Oldemoder, der var født 1772:

I N. Farensted Sogn holdt Folk før i mange Tilfælde selv Rettergang, naar en af Sognets Beboere havde forset sig, særlig naar der var en eller anden, der havde stjålet, men ogsaa over en, om hvem der mentes, at det var en Heks. Var en saadan Gerningsmand bleven overbevist, saa samlede Beboerne ved hans Bosted, og de havde da en stor Egepæl med sig. Den blev sat i Jorden lige uden for Døren. Denne Pæl blev kaldt »Skampælen«. Den skulde staa paa den Plads, hvor den var sat, et halvt eller helt Aar, alt efter som det var bleven afgjort forud.

K R O M A N D E N S K R E D E N S N I N G.

Jeg husker det endnu godt fra den Gang, da jeg var ung, siger den 80-aarige Meddeler, at der i Fresenborg Kro i Tomby Sogn var en Kromand, der overholdt en gammel Skik, som sagdes at stamme fra den Tid, da den sorte Død hærgede her paa Eggen. Denne Skik, der uddøde med Kromanden paa Fresenborg, var gaaet i Arv fra den ene Kromand til den anden siden den Tid, da Pesten, den sorte Død, grasserede her.

Var der kommen en Gæst ind til Kromanden og denne saa bestilte sig en eller anden Genstand, og Kromanden saa bragte det ønskede, saa sagde Kromanden »Prost« og drak lidt af det, han havde bragt, inden han satte den bestilte Genstand hen for sin Gæst. Ved dette skulde der gives til Kende, at Gæsten roligt kunde nyde det, Kromanden havde sat for ham uden at tage Skade paa Sundheden, og at Kromandens Varer kunde nydes uden Fare.

E N H Ø S T S K I K.

Det er 70 Aar siden, siger en 88-aarig Meddeler, da var det Skik i Gelting Sogn, at naar der kom en Mand eller Kone ind paa fremmed Jordlod, hvor de var ved at høste, at der saa af Høstfolkene blev

raabt »Hoerbok« (Horebuk) til den Fremmede, og saa gik Høstfolkenene løs paa ham, holdt ham fast, indtil han havde betalt Løsepenge. Det mindste, han slap med, var til en Flaske Brændevin. Først naar de Penge var betalt, blev den Fremmede given fri, og han kunde saa fremføre sit Ærinde, eller han kunde gaa sin Vej igen.

TÆRSKESKIK.

I min Ungdom tjente jeg som Karl paa en Gaard i Tomby, siger den 87-aarige Meddeler. Den Gang var det endnu enkelte Steder Skik, at de, naar de paa en Gaard var færdige med Tærskningen, sendte Bud til den Nabo, der ikke havde aftærsket, og det gik saaledes for sig: En Karl blev sendt afsted med en Haandfuld Halm, der var tærsket, over til den, der ikke havde aftærsket, om de ikke ogsaa vilde tærskede det Halm, han bragte, da de havde hængt Tærskeplejlen hen den Vinter. Eller der gik en hen og spurgte, om de skulde komme for at hjælpe dem.

Den Karl, der var sendt afsted med et saadant Bud, maatte være rask i Vendingen og let til Bens, thi fik de fat paa ham, saa vankede der Prygl for ham, eller ogsaa kunde det hænde, at de holdt ham fast og overhældte ham med Vand.

GRØDBAL.

Foreløbig kendes Skikken med Grødbal fra Grumtoft og Sørup Sogne.

En Mand, der er født 1863, fortæller fra Grumtoft Sogn: I 1880-erne tjente jeg i Undevad. Her var der den Gang — én Gang i Vintrens Løb hos enhver Bonde — Dans for det Tyende, der tjente i Byen. De fik Risengrød med Smør, Sukker og Kanel paa og dertil sødt Øl at dyppe Grøden i. Efter Maden var der Dans enten i Pisselen eller paa Tærskeloen, men før det var Midnat, gik enhver til sit.

Der var altid en Tjenestekarl, der kunde spille paa Harmonika, og hændte det en enkelt Gang, at der ingen var, saa var der altid flere, baade Piger og Karle, der kunde spille paa en Redekam, og det gik rigtig godt med at danse til den Musik.

En Kone, der er født 1850, fortæller:

Hvor længe det før i 1870-erne har været Skik med, at der hver

Vinter blev afholdt Grødbal, det ved jeg ikke, men i 1880-erne blev det endnu stadig afholdt.

I Søndersø og der omkring var det i min Ungdom Skik, at enhver Bonde engang hver Vinter enten paa en Fredag eller en Lørdag Aften gav et Gilde — det blev kaldt Grødbal —, for alt det Tyende, der tjente i Landsbyen eller i et Nabolag, hvor der var en saadan Inddeling af en Landsby. Alle fik straks, naar de var samlede, Risengrød med Smør i, Sukker og Kanel var der strøet over Grøden, og der stod Fade med sødt Øl til at dyppe Grøden i. Derefter dansede de, hvor der var Plads til det, i Pisselen, ellers paa Tærskeloen. Var der ingen blandt Tyendet, der kunde spille paa Harmonika, ja, saa var der altid en, der kunde spille paa en Redekam. Vi morede os, til Klokken var 11, aldrig over den Tid, og saa tog enhver Hans (Karl) sin Gret (Pige) og bragte hende hjem.

LIGDRIKKEN.

Det, jeg her fortæller, siger en 75-aarig Meddeler fra Sterup Sogn, var Skik før min Tid; jeg fortæller det efter min afdøde Onkel.

Var der et Sted, hvor der havde været Begravelse, saa blev alle Naboer Dagen efter Begravelsen budt til at komme derhen til Ligdrikken. Der blev ved en saadan Lejlighed ikke sparet paa Øl og Brændevin; de drak sig fulde og det saadan, at de allerfleste ikke en Gang kunde gaa hjem, men de maatte enten bæres hjem, eller ogsaa blev de kørt hjem paa en Trillebør.

En 77-aarig Meddeler fra Damholm fortæller, at det før var Skik dér, at Ligbærerne, der til en Begravelse var bleven budt til at bære Lig, ogsaa blev budt til efter Begravelsen at drikke Kaffe eller til at spise Brød med Paalæg og drikke Brændevinssnapse og Øl dertil. Var Ligbærerne færdige med det, saa fik de en Daler, det var til at holde sig lystige for. Ligbærerne, saadan var det Skik før, skulde efter Begravelsen til Kros paa Landsbyens Kro for dér at »fordrikke den Dødes Skind«. Dertil var den Daler beregnet, de havde faaet, og det gjorde de mangen Gang saadan, at de drak sig fra Sans og Samling.

PRÆSTEPUNS.

Før drak de Kaffepuns rundt omkring i Angel, og det ved enhver Lejlighed. Det var før, som det nu er det, at Angelboen ikke

drikker Spiritus, naar en Præst er nærværende, det vil sige tilsyneladende; men fulde drak de sig, selv den gjorde det, der sad til Bords ved Siden af en Præst. Kunde Præsten ventes til et Gilde, skulde der dog Kaffepunser til, og hændte det saa, at de sad for en Kaffepuns, naar Præsten kom, saa tro ikke, at de stak Kaffepunsen under Bordet, eller at de drak den ud i en Fart, nej, Flødepotten stod parat paa Bordet, og saa hældte de Fløde i Kaffepunsen, og saa lod de Præsten om at tænke, hvad han vilde, for, sagde de, han stikker vel ikke sin Næse ned i Koppen.

Varede det temmelig længe, inden Præsten gik derfra igen, saa skulde de alligevel have en Kop Kaffe, og en Sjældenhed var det, om det blev ved den ene. Denne Kop Kaffe blev skænket (Kaffe og Brændevin!) i Køkkenet og bragt ind, saa tilsatte Mændene selv Sukker og Fløde, og saa var det en »Præstepuns«. Med al den Kaffedrikken livede de svært op, og mere end en Gang er det hændt, at der var dem, der enten faldt ned fra den Bænk eller den Stol, de sad paa og drak »Kaffe«, og at de sang og blev lystige. Det hørte med til et Gilde, og saa var det dem fuldstændig ligegyldigt, om det saa var Præst eller Provst, der var sammen med dem til Gilde.

SMUGKROER.

Rundt omkring i Angel var der før mange Smugkroer, skønt der i Forvejen var mange offentlige Kroer. En af de Smugkroer, der var kendt vidt og bredt og som holdt sig længst, var den, der var nær ved Hestoft i Ulsnæs Sogn; den laa der, hvor de Ejendomme ligger, der kaldes »Bøk« (Bøg).

Denne Kro havde Ry for at skænke de bedste og billigste Varer; her kunde der faas den stærkeste Øl og Snaps. Øllet var saa stærkt og tykt, blev der sagt, at blev der sat en Ske i det i Kruset, saa blev den staaende oprejst, og den, der drak et Par Krus Øl, blev »dingelig« (beruset). Den, der kunde staa for mere end de sædvanlige Maal, kunde faa det, der kradsede lidt mere, thi Kromanden forstod sig paa at blande en god Drik sammen. Han satte Kulør paa Brændevinen ved Hjælp af Urter; gul, brun og rød Snaps var den gængse Vare.

Den brune Snaps var den, der kradsede mest, og det saadan, blev der sagt, at den kunde mærkes helt nede i Stortaaen.

Alt har sin Tid, saadan ogsaa med Kroen ved Hestoft. Det var i 1870erne, at der blev sat Laas og Slaa for Butikken der, og saa var det paa en Gang forbi med den kendte og billige, brune Bøkersnaps.

Fortalt af en 75-aarig Meddeler fra Brodersby Sogn.

Sagn.

BORGEN VED LANGSO.

En Havarm skar sig før fra Slien ved Vinding langt ind i Landet; den gik forbi Vedelspang helt om til Bøl, siges der, og for 300 Aar siden kunde der sejles med Skibe fra Bøl ud i Slien.

Det er mange Hundrede Aar siden, da laa der en Borg ved Langsøen lige syd for, hvor Landsbyen S. Farensted ligger. Borgherren hed Lembæk. Han sejlede herfra ud til Slien og videre til fremmede Egne; han hærgede og røvede, hvor han kom frem.

Der hvor Borgen før laa, er der en Kilde, den kaldes Lembæk. Denne Kilde, der vel nok før, da Borgen laa der, har forsynet den med Vand, forsyner nu hele S. Farensted med alt det Vand, de bruger. Fire smaa Pumper skaffer nu Vandet fra Kilden op til Beholdere i S. Farensted.

Da der blev lagt Rør til Vandledningen, fandt man der, hvor Borgen tidligere laa, Rester af en Grundvold af store Kampesten i en Dybde af 5—6 Fod nede i Jorden. Denne Grundvold af Kampesten laa i Retning Nord — Syd.

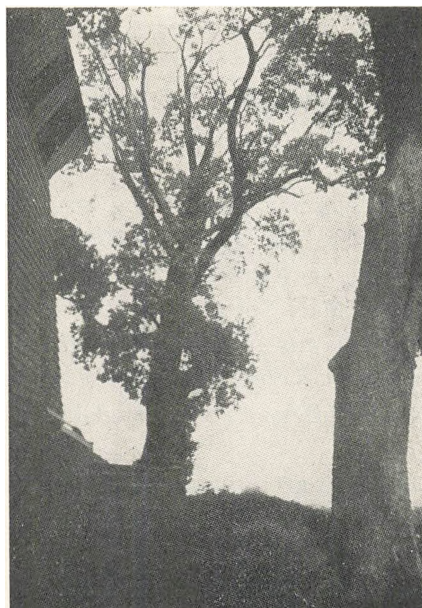
RØVERHULEN I VESTERSKOV.

I Skoven Vesterskov, ogsaa kaldet »Klangkoppel«, ved Popholt i Siversted Sogn er en lille Høj, som kaldes Røverhulen. Sagnet fortæller, at der før holdt Røvere til her. De havde spændt Snore over Landevejen, der gaar forbi her. Disse Snore var forbunden med en Klokke i Røverhulen, saa de altid vidste, naar der kom nogen forbi paa Vejen. Der fortælles, at Røverne en Gang laa paa Lur efter en Mand, de havde set gaa til Flensborg med en Ko, som han havde solgt der, og nu ventede de paa, at han skulde komme tilbage. Da han saa kom, fangede de ham og slog ham ihjel. De røvede hans Penge, men Byttet var kun magert, thi Manden havde kun tre Søslinger paa sig.

DEN BRÆNDENDE BUSK.

En 84-aarig Meddelerske fra Isted Mark fortæller, at der før voksede en Bøgebusk lidt fra det Hus, hvor hun bor. En Middagsstund for

godt og vel 70 Aar siden saa min Moder, at denne Busk stod i lys Lue, siger hun. Da det ikke mere var at se, at Busken brændte, gik min Fader og Moder over til Bøgebusken, men der havde ikke været Ild i den. — Et Sagn fortæller, at der paa det Sted, hvor Busken før stod, i gamle Dage skal være nedgravet en stor Skat.

*Brand-Egetræet ved Ulsnæs
Kirkes Klokketaarn.*

Julegaver 1939.

I årenes løb har *Sønderjydske Månedsskrift* kunnet sende sine holdere adskillige værdifulde gaver:

1934. *F. Fischer*: Slesvigske Folkesagn.

Lis Jacobsen: Danmarks Riges Breve.

M. Hammerich: Det slesvigske Spørgsmaal.

1935. *N. A. Jensen*: Godt Mod.

Billede af *H. P. Hanssen*.

1936. *K. la Cour Pedersen*: Morten Eskesen.
H. Lausten-Thomsen: Junggreen.
1937. Billede af *H. V. Clausen*.
Cl. Eskildsen: Dansk Grænselære.
1938. Tønder Statsseminariums Historie.
H. Lausten-Thomsen: Peter Christian Koch.
1939. *Jakob Petersen*: Folketingsvalgene fra 1920-35.

Det er en samling god sønderjydsk historie, folkeligt fortalt og alligevel af betydelig værdi.

I år er det mere videnskabeligt præget, hvad vi byder på, og de to hefter kræver betydelige forudsætninger for at kunne læses med fuldt udbytte.

Det ene er *P. Jeppesens* friske og grundige undersøgelse af *Løgumklostermaalet*, der, som dr. phil. Karl N. Bock skriver, »ikke blot bør kendes af de faa Fagmænd, men ogsaa af dem, der nærer Interesse for vor Landsdels Sprog i dets nuværende Skikkelse«. *Det kan af holderne fås gratis tilsendt ved henvendelse til hr. Cl. Eskildsen.*

Det samme gælder, så længe oplaget slår til, det smukke festskrift, der i september 39 udsendtes af »Sønderjydsk Teaterforening« til dens 10 års dag.

Det andet er et hefte af »*Danmarks Riges Breve*«, der udgives af »Det danske sprog- og litteraturselskab« under ledelse af Franz Blatt og vedlagt sendes månedsskriftets holdere.

Dette hefte indeholder i dansk oversættelse de bevarede breve til sønderjydsk historie fra årene 1250 til 1265, gengivne ved Gustav Hermansen, og det er meningen, at det efterhånden skal følges af en række andre hefter, der tilsammen skal omfatte alle breve fra og om Sønderjylland fra middelaldertiden. Det vil blive en uvurderlig kilde til oplysninger for enhver, der giver sig af med stedhistorie.

Cand. mag. C. A. Christensen har for at lette brevenes forståelse og brug udarbejdet en politisk oversigt over det samme tidsrum. Denne har vi ladet trykke og vedlægge heftet.

Idet vi har den glæde at sende vore holdere disse lødige og værdifulde småbøger, bringer vi vore holdere og medarbejdere vor tak for det svundne år og vore gode ønsker om fred og frihed for os og vort land i den kommende tid.

Cl. E. *H. L.-Th.*

ALTERLYS

*i alle Størrelser
og iøvrigt*

*Stearinlys og Vokslys
af enhver Art.*

ASP-HOLMBLAD

STEARINLYSFABRIKEN

KØBENHAVN

*Jyden*¹⁸⁸³

Aalestrup

SCHØNBERGS PAPIRVAREFABRIK

Aktieselskab

Vesterbrog. 29 KØBENH. Tlf. C. 7210-7211

DANSK BØLGEPAP EMBALLAGE

Dansk Typograf - Forbund

Guld-, Sølv- og Elektropletarbejdernes
Forbund. Kbhvns. Afd.

Dansk Textil Arbejder Forbund

Københavns Postbundeforening

Telefon Vester 3699

Aktieselskabet

Handels- og Landbrugsbanken

Silkeborg

Telf. 1024 (4 Linier)

Stangebye & Hansen

SKIBSMÆGLERFORRETNING
BEFRAGTNING
KØB OG SALG AF SKIBE
LINEAGENTUR

Bornholmegade 3 — København K.

Monies & Andersens Eftf.

K. K. L. Simonsen

Højbroplads — St. Kirkestræde 3
Central 1325

Centralvarme,
sanitære Installationer

Hellerup

Sennepsfabrik

Dansk

Gartnerforbund

BLIV MEDLEM AF

Dansk Handels- og
Kontormedhjælperforbund

Afdelinger i alle Byer.

Carl Jonsén

Urmager - Kgl. svensk Hofleverandør

Amagertorv 31 . København K
Telefon Byen 7754

Støt

de sønderjydske
Indsamlinger

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 — 807 808

DET LEVENDE LYS

skaber den rette

Stemning, Skønhed og Hygge

— *men, altid*

ASP-HOLMBLAD

Andels - Anstalten Tryg.

(Gensidigt Livsforsikringsselskab)

Statsanerkendt.

Statskontrolleret

Præmiereserve ca. 37 Mill. Kroner

Samlede Aktiver - 42 - -

Hovedkontor Røsenørnsalle 1, København.

Reserveret B.

Horsens Landbobank A/S

Kontortid 9¹/₂—2 og 4—5

HORSENS

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn- og
Foderstoffer

Esbjerg

Foreslaa Deres Nabo at abonnere paa

„Sønderjydske Maanedsskrift“

Kr. 6.00 aarlig.

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Silkeborg Husholdningsskole
Statsanerkendt m. Barneplejeafd.
Moderne Skole, smukt beliggende. Alm.
og elektr. Køkken, Centralvarme, Bad.
5 Mdrs. Kursus beg. 4. Maj. Maanedss-
kursus i Barnepleje alene afholdes i
April. Progr. sendes. SYNNØVE LUND

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele

en gros

ODENSE

er Garantimærket for

MEDICIN

fremstillet af Medicinal-
fabriken FERROSAN og
klinisk gennemprøvet af
medicinske Autoriteter
og Hospitaler saavel i
Danmark som i Udlandet.

Hvad er et Hjem
uden den billige Rammevæv

FORLANG BROCHURE

faas fra Hornslet Trævarefabrik, Telf. 49

Støt

de sønderjydske
Indsamlinger

Aktieselskabet

Glud og Marstrands Fabriker

Uplandsgade 20

DANIA

GASAPPARATER
OG GASOVNE

Mest besparende Fabrikat

TØR-ELEMENTER

Der findes et Hellesens Element til ethvert Formaal. I Dagliglivet støder De paa Hellesens alle Vegne — til Cykle- og Lommelygter, Radioapparater, Tunghøreapparater, til teknisk Brug og Tusinder af andre Ting. Forlang derfor altid

HELLESENS

VERDENS BEDSTE

Kjøbenhavns Maskinistkskole.

Statsanerkendt Lærestanst.

Kursus til Maskinisteksaminer, Elektroinstallatørprøven for Maskinister, Motorpasserprøven, Kedelpasserprøven. Den kommunale Elektroinstallatørprøve. Program tilsendes, og alle Oplysninger gives ved Henvendelse til Skolens Kontor,

Nørrebrogade 5, København

daglig 18-20 (Lørdag undt.)

A. Th. Andersen-Høyer

Vin en gros

Rosengården 12

København K.

Telefoner

9331

12204

3931

Aktieselskabet

J. C. Modeweg & Søn

København

Brdr. Mohr's

Roser

Gartneri: Hvissinge pr. Glostrup
en gros Lager: Linnesgade 16 B.
København K.

Hotel

ALSSUND

SØNDERBORG

Telefon 70 og 352

vis a vis Slot - Park - Strand

Aktieselskabet

Skarrehage Mølerværk

Nykøbing Mors.

KURANSTALLEN
Gl. Skovridergaard
 V. STARCKE OVERLÆGE
 AABEN HELE AARET
 SILKEBORG FORLANG PROSPEKT
 TLF 514 515

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5
 „Telefon 3310 (4 Linier).“
 Randers

*Støt de
 sønderjydske Indsamlinger*

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
 18

P. A. KRUUSE

cand. pharm. — ODENSE

Fabrik: Kochsgade 29

Butik og Kontor: Flakhaven 1

Telefon 227

Støt dansk Industri

Snoghøj Gymnastik-
 højskole
 Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.
 5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Sparekassen
 for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:

9—12, 2—4. Lørdag 9—1.
 HADERSLEV

Ja - men

Jamas

Kaffe

smager bedst

Indholdet
 per oppe medtaget
 Gør Sølberg, Ribes, Hest. 1938.
 Gør Sølberg.

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
 Komfurer

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkellovne

Ribe Kaminer

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
 Grundlagt 1848

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydjydske Jernbaner

Kornhandel Akts.

A. HÜBSCH

København

Hellerup

Gymnastikhøjskolen.

(Fra 1. April 1927 anerkendt og
 optaget paa Højskoleloven).

Plan med Oplysninger om
 Skolearbejdet og om Understøt-
 telse gennem Amterne eller Elev-
 foreningen „O. D.“ ved

NIELS BUKH,
 Ollerup.

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)
 (Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
 trollens selvvirkende Kontrol.

Antager Frøavlere.

BAMBA'S

Smør og Kaffe

VEJLE STØBEGODS

C. M. Hess' Fabrikker A/S